

NOUA REVISTA ROMANA

UN NUMAR

25 Bani

ABONAMENTUL :
In România un an (48 NUMERE), 10 lei
" " " " " " " " " " " " " " "
" " " " " " " " " " " " " " " " " "
In toate țările uniunii poștale un an 12 "

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA
București, Calea Victoriei 62. PASAGIU No. 3
DIRECȚIA : București, B-dul Ferdinand 55
TELEFON 8/66

Director: **C. RADULESCU-MOTRU**
Profesor la Universitatea din București.

Se găsește cu numărul la principalele
librării și la depozitarii de ziare
din țară

Prețul anunțurilor pentru o pătrime
de pagină 10 lei.

No. 21

DUMINICĂ 18 MARTIE 1912

Vol. XI

N O U T A Ț I

Fondul Caragiale

Primiți din partea maestrului Caragiale următoarea telegramă:

Schöneberg-Berlin. 13 Mart.

Resping categoric subscripțiunea publică. Salutări.

Caragiale.

În urma acestei telegramă, prietenii maestrului se vor așuna în curând pentru a lua o decizie cu privire la constituirea unui „Fond Caragiale”. Rugăm pe cititorii noștri să înceteze deocamdată subscrierile lor, până la noi dispozițiuni.

N. Rev. Rom.

Noua lege a Universităților

Noua lege a Universităților, votată zilele acestea de Senat și depusă acum pe biroul Camerei, produce o mare surprindere în cercul profesorilor universitari din București.

Se cunosc peripețiile prin care a trecut această lege. Profesorii din București, ca și profesorii din Iași, au trimis câte o delegațiune pentru a ruga pe d. Ministru să amâne legea pentru a fi mai bine studiată, sau în tot cazul să țină seamă de modificările propuse de Universitate. În special, delegațiunea din București cerea să nu se creeze catedre noi decât cu avizul conform al Facultăților și să se suprimă dispozițiunea articolului 117, care cuprindea o cale excepțională pentru recrutarea profesorilor. Delegațiunea din Iași cerea d-lui Ministru să nu îngreuneze, prin dispozițiunile legii, transferarea profesorilor dela Iași la București.

D. Ministru Arion a promis, în mod formal, că va ține seamă de ori și ce fel de modificare propusă, întrucât ea nu va contrazice principiile fundamentale ale proiectului său, iar în ce privește modul cum trebuiesc create catedrele și dispozițiunea art. 117, pe acestea le modifică pe de întregul, așa cum dorește Universitatea din București. Mare este acum surprinderea profesorilor din București, când constată că în legea votată de Senat promisiunea dată de d. Ministru, în mod formal, nu este ținută. Faimosul art. 117, s'a suprimat, în adevăr, dela locul lui, dar în schimb s'a repus sub no. 78, dându-i-se chiar o generalitate și mai mare. Aceea ce eră o procedură excepțională în art. 117, pentru recrutarea profesorilor la noile catedre dela Drept, acum a devenit, în art. 78, o procedură normală pentru recrutarea tuturor profesorilor. Universitatea se plângea înainte, că art. 117 suprime greutățile examenului pentru unii candidați de profesori (și anume pentru acei ce candidau la noile catedre înființate la Facultatea de Drept), acum însă prin legea votată de Senat se suprime greutățile acestea pentru ori și care candidat, la ori și ce catedră. În adevăr, în crimitatul art. 117 cuprindea următoarele :

Art. 117.—Până în termen de 6 luni dela data promulgării acestei legi, facultățile de drept vor putea propune ca profesori titulari, la catedrele speciale necesare doctoratului, pe unii dintre doctorii în drept cari se vor fi distins în activitatea lor juridică prin merite deosebite, dispensându-i de probele prevăzute la art. 78, alin. IV și următoarele.

Fiecare propunere în parte se va examina de către senatul universitar, în unire cu consiliul facultății juridice, și

se va proceda conform art. 78, alin. XVIII, primind sau respingând propunerea.

În caz afirmativ, ministrul va putea numi, sau nu, persoana recomandată astfel. În caz de refuz decizia ministrului va fi motivată.

Iar art. cel nou, 78, cuprinde acum următoarele :

Art. 78 (nou) — După ce o catedră rămâne vacantă și până la expirarea termenului de trei luni prevăzute la art. 77, alin. I, se va putea propune înaintea facultății unde există catedra, ca să fie numit cu titlu de profesor o persoană care să se fi distins prin lucrări sau activitate științifică de mare valoare, în specialitatea a căreia aparține catedra vacantă.

Această propunere va trebui să fie făcută de jumătate din numărul profesorilor facultății respective. Ea trebuie să fie motivată.

Propunerea va fi înaintată rectorului, care va convoca de urgență consiliul facultății respective, împreună cu senatul universitar pentru a se pronunța asupra acestei propuneri.

Deciziunea asupra recomandării se va da de acest colegiu. Ministrul va face numirea sau o va refuza, motivând deciziunea.

Prin urmare, întocmai ca și faimosul art. 78, cel nou, stabilește o procedură excepțională și de urgență pentru candidații presupuși a avea o activitate științifică „cu merite deosebite” sau „de mare valoare”.

Noul art. 78 nu este decât art. 117, însă nu restrâns pentru recomandările cari se pot face la facultatea de drept, ci este art. 117 lărgit și aplicabil la toate Facultățile.

Iată dar rezultatul promisiunii formale date de Ministru. Noua lege, voind să țină seamă și de doleanțele Universității din Iași, a adăugat două articole: 79 și 80, prin care se impune o preferință pentru cererile de transferare ale profesorilor din Iași, și se dă în caz de concurs și Universității din Iași dreptul de a trimite trei delegați în comisiunea de șapte care examinează pe candidați. Aceste două articole sunt însă iluzorii, din momentul ce prin art. 78 se pune Facultăților la dispoziție o procedură cu mult mai sumară pentru recrutarea profesorilor. Este mai mult ca sigur, că de câte ori se va produce o vacanță la una din Facultățile din București, înainte chiar de a se face cunoscute cererile de transferare ale profesorilor din Iași, Facultățile din București vor procedea sumar și de urgență la recomandare, conform art. 78!

În cele din urmă, profesorii din București, deși sunt surprinși de faptul că d. Ministru și-a călecat promisiunea dată formal, se pot totuși împăca cu art. 78, dar ce vor face d-nii profesori ai Universității din Iași, cu dispozițiunile acestui articol? Cel puțin, după vechea lege a d-lui Haret, când se proceda la recomandarea profesorilor pe baza „lucrărilor de mare valoare”, pentru o vacanță la București avea și Universitatea din Iași dreptul să facă o recomandare în condițiuni egale cu Universitatea suroră, iar Ministrul putea alege pe candidatul recomandat de Universitatea din București sau pe candidatul recomandat de Universitatea din Iași, pe când acum Universitatea din Iași pierde cu desăvârșire acest drept de egalitate! Odată ce Facultatea, unde este vacanță, se grăbește să aplice art. 78, și această grabă va fi de regulă, se poate ajunge la numirea profesorului, fără a mai ține seamă de cererile de transferare cari se pot ivi din partea profesorilor de la facultatea similară. Legea prevede în art. 78 *urgența!*

Încă odată, d. Ministru surprind pe profesorii universitari din București, dar până la un punct îi și împacă pe profesorii dela Universitatea din Iași însă îi înșeală pur și simplu. — C. R.-M. —

CESTIUNI ACTUALE

REGELE ȘI JUSTIȚIA

Chestiunea, atât de viu discutată, de a se ști dacă Tribunalele pot stăvili, aplicațiunea legilor sancționate de Rege,—ce li se par lor contrarii Constituțiunei,—ridică grave probleme, de ordin cu mult mai înalt, decât s'ar părea la prima vedere: ea pune, în realitate, în discuțiune așezămintele însăși ale Statului Român.

După multe veacuri de lupte intestinale, de competițiuni și intrigi, în care pretendenții la Tronul nenorocitelor Principate Române, alergau cu pungile pline când la Turci, când la Muscali, închinând suflul lor acestora și vânzând lor Țările a căror stăpânire ei o vânau,—am ajuns, în fine, să întemeiem un regim care să aibă pe lângă multe alte bune însușiri, și pe aceasta,—superioară tuturor: *statornicia*.

Schimbarea Domnilor, care eră altădată *bucuria nebunilor*, din tristul nostru trecut istoric, s'a transformat în stabilitate: nici moartea Regelui, nici minoritatea lui, nici un eveniment nu poate face să se clatine pe tronul său: *Principiul monarhic și ereditar*, care formează așezământul,—cheia de boltă a întregului nostru edificiu politic. *Le Roi est mort, vive le Roi*,—în momentul precis al morții Regelui, un Rege nou îi ia locul, fără soluțiune de continuitate: principiul stă dar neclintit, Regele este același, deși persoana s'a schimbat.

Dar, pentru a face și mai vizibil acest principiu,—pentru ca Regele să fie vecinic principiul constant,—șurubul în jurul căruia întreaga mașină politică a Statului român să se învâрте, noi am voi încă, ca Regele să fie în afară de noi și deasupra noastră: L'am înconjurat cu o aureolă, cu o Majestate supremă,—L'am făcut din om—un supra-om; L'am declarat sacru și inviolabil, ca pe un adevărat Zeu.

Și pentru ce toate acestea?

Făcut-am noi aceasta pentru că simțim în noi un suflet servil,—simțim, cum ziceau Hobbes și Grotius, că Dumnezeu ne-a creat sclavi și slugi de Regi printr'o atențiune particulară pentru aceștia?

Făcut-am noi aceasta în interesul Lui, sau în interesul nostru?

Nu,—noi nu ne-am legat aceste lanțuri de grumaj pentru interesul Regelui și al Dinastiei Lui,—noi am făcut-o,—și noi le purtăm de bună voe,—în interesul nostru.

El este noi,—toți,—în El se oglindește întreaga națiune română, El reprezintă speranțele și aspirațiunile întregii suflări românești,—chiar și pe acelea a acelor Români, cari gem sub jugul altor împărății;—și, ca și poporul,—și ca și neamul românesc întreg,—Regele este, în concepțiunea noastră, perpetuu și nemuritor,—sacru și inviolabil.

Ne-am ridicat până la această personificațiune a Ideii noastre naționale, într'un Om,—pentru a o putea eterniza și diviniza pe ea,—iar nu pe El.

Iată pentru ce, pentru orice Român, bine gânditor, persoana Regelui, actele Regelui trebuie să fie și să rămână în afară de luptele și discuțiunile noastre.

Nu trebuie să ne atingem de El,—nu o putem face fără a ne lovi și vătăma pe noi înșine.

Ori, dela un timp încoace, trebuie să recunoaștem că noi nu ne mai dăm bine seama de realitatea și eternitatea acestor principii.

Persoana Regelui, actele Regelui sunt discutate și censurate cu o ușurință surprinzătoare și neliniștitoare.

Semnătura Regelui se protestează și se șterge, ca și semnătura primului neguțător falit, de cel dintâi judecător, cu o ușurință uimitoare.

Și ceea ce este și mai grav este că se găsesc oameni de Stat, cari se fac apologiștii, apărătorii și susținătorii unor astfel de idei tendențioase, subversive și periculoase: ei înjosec și știrbesc majestatea principiului monarhic, fără a-și da seama de răul imens pe cari ei îl fac națiunei,—ce atâtea veacuri a suferit tocmai din absența lui.

Aceasta, însă, nu se poate: trebuie sub pedeapsă de alte rele și mai mari, să ne întoarcem la puritatea formelor și sanctitatea principiilor pe cari noi le-am făcut să ne călăuzească și să ne domnească.

Care sunt aceste Principii?

Constituțiunea, proclamând pe Rege sacru și inviolabil, a declarat însă în același timp, că nici un act al Regelui nu are tărie, dacă nu este contrasemnat de un ministru, care printr'aceasta chiar devine responsabil de acest act. (art. 92 Constituțiune).

Cu toate, însă, că acest principiu este general,—el nu este absolut.

Sunt, într'adevăr, acte în care Regele, în realitate, nu face decât să contrasemneze actele ministrului său,—acte personale ale acestuia: astfel sunt cele mai multe din actele ce Regele semnează.

Sunt însă acte, care depind exclusiv de Rege,—în care determinațiunea actului aparține Regelui exclusiv,—în care, prin urmare, răspunderea morală a actului se sue până la El,—deși ministrul care îl contrasemnează asumă răspunderea legală.

Astfel este în primul loc *sanționarea legilor*.

Pentru ce?

Pentru că Regele poate refuza sancțiunea Sa unei legi, (art. 93 Const.),—deci El aprobând-o, andosează personal răspunderea morală a legii: El îi dă vieață.

Sanționând-o și promulgând-o,—El este acela care, în realitate, ordonă tuturor să se supună ei.

El, zic,—pentru că printr'acest act unic și personal,—Regele devine un factor activ, iar nu pasiv,—ca în toate celelalte acte de guvernământ,—El afirmă, *urbi et orbi*, că legea pe care o promulgă întrunește toate condițiunile de formă și de fond, pentru ca toți

Românii, pentru ca toate autoritățile constituite în Stat să i se supună, fără murmur, sau discuțiune.

În special, el atestă, în fața tuturor, că legea pe care o promulgă în virtutea Constituțiunii ce îi conferă această putere, este conformă acestei Constituțiuni,—pe care la suirea lui pe tron, El a jurat de a o păzi, (art. 87 Const.),—și pe care El nu o poate violă fără a-și călca jurământul.

Așa că, infirmând o lege,—regulat votată și constituțional sancționată și promulgată de Rege,—sub pretextul că această lege violează Constituțiunea,—nu vede oricine că se declară pur și simplu că Regele este un sperjur,—că El a violat Constituțiunea, pe care El a jurat să o păzească?

Cine nu înțelege gravitatea și enormitatea faptului?

Făcând aceasta, consacrand și declarând prin sentințe definitive,—că Regele, cu știință sau fără știință, a purtat o mână sacrilege asupra Pactului fundamental ce-l leagă de națiune, noi înșine surpăm temeliala,—Ideia monarhică, pe care cu atâtea jertfe și după atâtea lupte, abia am putut-o pune la baza edificiului nostru social și politic.

Nu,—eu nu mă pot împăca cu aceste idei noi,—pe care le cred cu atât mai primejdioase, cu cât ele sunt mai subversive și mai ipocrite.

Pentru mine, nu există în statul român nici o putere superioară Regelui,—pentru că Regele reprezintă în ochii mei însăși Națiunea,—eternă și nemuritoare,—și pentru că Pactul, încheiat între El și Națiune nu se poate nici schimba, nici desface decât tot de Rege și de Națiune,—și pentru că Națiunea prin acest Pact l'a făcut arbitru suprem al destinelor sale,—Ea i-a conferit lui dreptul de a dizolva Parlamentul, de a face apel la Națiune ori când și ori de câte ori va crede necesar, spre a-i permite astfel să-și dea verdictul Său în afacerile publice,—și pentru că tot ea i-a dat lui dreptul absolut și indiscutabil de a sancționa legile votate de Parlament, sau de a le refuza sancțiunea Sa.

Iată, în lumina principiilor pure, adevărul constituțional,—așa cum el ese nu numai din litera, dar din însuși spiritul frumoasei noastre Constituțiuni, operă gândită de oameni ce trăesc sub vechiul regim al „*Schimbărei Domnilor*“,—fruct, așa dar, al înțelepciunii coapte a veacurilor ce ne-au precedat.

Să nu înjosim, cu inimă ușoară, să nu întinăm puritatea purpurei regale, pentru că înjosim și întinăm Majestatea însăși a poporului românesc,—surpăm piatra pe care stăm: *Principiul monarhic!*

N. Basilescu
Profesor la Universitatea din București.

BIBLIOGRAFII

În „Bibl. p. toți“: Théophile Gautier: *Moarta înamorată*, „Opera lui Théophile Gautier, zice unul din biografii săi, Léo Larguier, e un paradis în care Muzele drapate armonios surâd cu gravitate pe paturi de ivoari și de aur; sunt grădini persane, lauri apoloniene, trandafiri și zețe, avuzuri subț răsărit de lună, profiluri de templuri, statui de zei și privighetori, focuri de artificii și stele, comediane sultane și sultani, toate nestematele...“

POLITICA DE AFACERI

ȘI

POLITICA DE STAT

Este în deobște cunoscută dragostea pe care o aveau vechii membri ai „Junimei d-lui Titu Maiorescu“ pentru formule. Când un junimist voia să-și netezească drumul pentru realizarea vreunui interes personal, sau voia să facă pe ascuns un rău cuivă, primul lucru, la care el se gândea, era să găsească formula; și cu formula pe buze, operă apoi după pofta inimei...

Această dragoste pentru formule a coprins de câteva zile și presa oficială a guvernului d-lui P. P. Carp. În special, formula cea mai îndrăgostită acum, se pare a fi aceasta: La o parte cu politica de afaceri, să facem loc politicei de Stat!

De aci s'ar subînțelege, că guvernul d-lui Carp, în deosebire de guvernul liberal trecut și de ori și ce guvern altul, face politică de Stat și nu politică de afaceri. Cine vrea politică de Stat să fie pentru guvernul d-lui Carp. Aviz celor ce au căderea să schimbe guvernele.

Guvernul d-lui Carp face politică de Stat! Adică, cum se prezintă această politică de Stat?

Prin retragerea proiectelor de legi, cari puteau îndruma opinia publică spre discutarea cestiunilor mari politice, și prin încăpățănarea de a face din cestiunea tramvaielor comunale miezul întregii politice românești! Aceasta este politica de Stat? Guvernul d-lui Carp s'a prezentat înaintea alegătorilor cu un program, în care afacerea tramvaielor nu era măcar amintită, iar după alegerea Parlamentului a uitat de program și n'a făcut decât să exploateze pretinsa spoliatiune a Societății de tramvaie! Aceasta însemnează politică de Stat? Dar aceasta, după logica cea mai sănătoasă, nu poate să însemneze decât înjosirea orișicărei politici! Un guvern care s'ar fi simțit stăpân pe încrederea țării, și ar fi avut conștiință de menirea partidului în numele căruia venea, nu putea să identifice rațiunea sa de a fi la cârma Statului, cu rectificarea cotei de beneficii a unei Societăți de tramvaie. Cine tragă a mare și vrea să fie un mare reformator politic, nu se amestecă în afacerile cari trebuiau să rămână pe seama d-lui Dr. Mendonide...

Program uitat; proiecte retrase; ideal compromis: în schimb, provocațiuni la adresa adversarilor politici, la adresa Țării și a Majestății Sale; discuția redusă la meschinării;—aceasta să fie politica de Stat?

Și după ce guvernul d-lui Carp s'a făcut el însuși vinovat de înjosirea luptelor noastre politice; după ce el a ales, de bună voie, cestiunea tramvaielor, crezând că-și face dintr'însa un pedestal de glorie, acum când s'a convins și el că o afacere de interes comunal nu poate să constituie rațiunea de a fi a unui guvern, fie măcar și a unui guvern interimar, cum i s'a zis guvernului Carp dela început,—acum alții sunt de vină, iar el, guvernul Carp, reprezintă

politica de Stat în contra celorlalte partide, cari ar fi reprezentând politica de afaceri!

Imaculată logică, nu-i așa?

Fiind-că guvernul improvizat al d-lui P. P. Carp, n'a știut să se impună atențiunii publice prin ideile sale positive, și a fost silit să facă cor ziarului *Adevărul* în campania dusă de acesta contra familiei Brătianu, apoi de vină sunt acei cari au fost provocați și nu însăși d. Carp, care este provocatorul?

De astfel ori și câtă bună voință ar avea d. P. Carp, sau guvernul presidat de dânsul, ca să facă o politică de stat, el se găsește în imposibilitate să facă o asemenea politică din cauza Parlamentului pe care și-l'a ales. Parlamentul actual este lipsit de ori și ce autoritate morală; el este blocul *urei* și al *invidiei* contra *unui om*, iar nu expresiunea unui partid de guvernământ. Cât timp va dură acest Parlament, politica țării românești este condamnată la sterilitate.

C. Rădulescu-Motru

C R I T I C A

FONDUL ȘI FORMA IN LITERATURĂ

— D-L G. IBRĂILEANU —

Dacă cineva ar răsfoi toate articolele d-lui Ibrăileanu, nu va găsi nici unul care să aibă ca titlu: *Despre fond și formă*. Nu stă în obiceiul d-sale de a face teorie pentru teorie, după cum nici nu admite de a se face artă pentru artă. Teoriile pe cari d-sa le dezvoltă, au mai totdeauna o aplicațiune practică, ele apar incidental pentru a întări un scop, o concluzie, o părere asupra unui subiect dat.

Exemplu.

D-l Vlahuță, în admirabila sa conferință—*Curentul Eminescu*—explică curentul eminescian prin influența fascinantă a cuvintelor și rimelor. Poetul „eminescian” se așează la masă, hotărât mai mult să facă o poezie, decât să-și descrie o anumită emoțiune. Și iată că după multă osteneală și multe rânduri șterse, tânărul recrut a izbutit să lege și să așterne un vers:

„Vorbele s'au așezat la rând și s'au mlădiat în cadență, după o armonie auditivă mai mult... Un cuvânt frumos devine un ferment de gânduri, o rimă e sâmburile unei strofe... A citit de curând pe Eminescu, i-au rămas în cap frânturi de fraze, o familie de cuvinte cari exprimă tristețea, deșertul vieții și dezgustul de lume,—tânărul poet, în mod inconștient, va broda cu aceste cuvinte un șir de versuri, în care neapărat se va plânge de dureri streine de inima lui”.

D-l Ibrăileanu susține tocmai contrariul: curentul eminescian se datorește nu formei, ci fondului. Pentru a justifica această părere a sa, d. Ibrăileanu în-

cepe prin a arăta că forma și fondul înseamnă același lucru.

„Nu se poate explica nimica, spune d-sa, prin influența *formei*, pentru că forma nu poate fi separată de *fond*. Această separare este o abstracțiune a minții noastre... Credința cum că *forma* și *fondul* într-o operă de artă sunt două lucruri deosebite e de aceeași natură ca credința în entități... Deosebirea între formă și fond, făcută în mintea noastră spre a pune ordine în judecarea problemelor relative la artă, a ajuns să fie luată ca reală, ca corespunzând unei deosebiri chiar în natura lucrului”.

D-l Ibrăileanu își întemeiază afirmarea pe mai multe exemple, unele abstracte, altele concrete. Aleg pe cel care mi se pare a fi mai instructiv.

Iată un om matur, inteligent, plin de bun simț, care, când vorbește, se exprimă *clar*, *pur*, *precis*, cu toate calitățile cerute unui bun stil. Omul nostru însă, nu-i cărturar, n'are deprinderea de a scrie. Puneți-l să scrie o scrisoare: calitățile stilului s'au dus. Nici *claritate*, nici *puritate*, nici *precizie*, nimic.

Despre acest om am putea spune că are *fond*, dar n'are formă, n'a învățat să scrie, nu și-a cultivat forma.

D-l Ibrăileanu nu admite acest mod de a vedea. „Când omul nostru s'a pus să scrie scrisoarea, și-a pierdut *fondul*; atunci când a scris scrisoarea, fondul său era ca și forma, pentru că este știut, din moment ce te pui să scrii, cugetarea este altfel decât cea obișnuită”.

Admițând pentru un moment cu d. Ibrăileanu că fondul este ceva care se pierde atât de repede, rămâne să vedem cum și de ce se pierde.

Stilul este o vorbire conștientă, spune d-sa, el stă față cu vorbirea ca mersul soldatului când defilează față cu mersul omului când se plimbă. Când te plimbi, mergi fără să calculezi mersul, inconștient. Și după cum soldatul neexercitat bine merge la defilare și mai prost decât când s'ar plimbă, căci se va încurcă,—tot așa și omul nedeprins să scrie, când va căuta să facă *stil*, se va exprima mai prost decât dacă ar fi vorbit cum i-e vorba.

Cel care scrie trebuie să-și înfrâneze cugetarea, s'o facă să meargă mai încet, s'o facă să defileze cu pași rari în fața conștiinții, pentru ca s'o poată copia în scris,—căci scrisul nu este o expresie naturală a stării sufletești ca vorba și gestul. „Și omul nostru de mai sus, nefiind exercitat în acest sens, nu va putea izbuti să încetinească *cu ordine* cugetarea, s'o facă să defileze treptat în fața conștiinții; silindu-se însă s'o încetinească,—căci trebuie s'o copieze—silindu-se s'o țină mai pe loc, o va dezordonă, ideile i se vor încălci, *el va copia această încurcătură*, și forma sa va *corespunde*, și în acest caz, cu fondul său”.

D-l Ibrăileanu ilustrează raționamentul său printr-o comparație. Un escadron de călărași face exercițiu. Dacă escadronul e bine exercitat, din goana cea mai mare el poate trece la pasul liniștit, fără ca rândurile să se strice; când escadronul nu e exercitat, atunci la

comanda șefului de a încetenî mersul, escadronul în adevăr oprește goana spre a merge la pas, dar rândurile s'au rupt, cei din rândul întâi trec în rândul al doilea sau și mai la urmă, cei din rândul al doilea se pomenesc în rândul întâi, etc.—defilarea e proastă. Așa se întâmplă și cu escadronul de idei; nefiind exercitate să-și încetinească mersul, se amestecă, ordinea se turbură—*defilarea* e proastă, *copia* acestei defilări—*forma*—e de asemenea proastă.

Prin urmare, încheie d. Ibrăileanu, „când este fond este și formă și cum e fondul așa e și forma“.

Argumentarea d-lui Ibrăileanu este ingenioasă, dar nu doveditoare. *Ordinea* nu este *fondul*. La obiecția că ordinea implică un conținut, fiindcă dacă n'ai nimic, n'ai ce să ordonezi, răspund: O ordine perfectă de banalități tot o banalitate rămâne. Ordinea, succesiunea logică este neapărat unul din elementele fondului, dar nu fondul însuși. Exercițiul fiind egal, cu cât escadronul de călărași va fi mai mic, cu atât și ordinea se va păstra mai bine—aceasta-i evident. Putem noi trage de aici încheierea, că cu cât numărul ideilor va fi mai mic, cu atât și forma va fi mai perfectă? Că cu cât fondul e mai sărac, cu atât și forma va fi mai bună? Dacă da, cum rămâne atunci cu afirmarea: „când este fond este și formă, și cum e fondul așa e și forma?“

Cu privire la bătrânul sfătos și deștept care, după d. Ibrăileanu, își pierde fondul când se apucă să scrie, pot citi un alt caz, care va lămurii, poate, mai bine raportul dintre formă și fond.

Un autor dramatic surprinde în camera vecină a otelului unde se găseă, o aprinsă discuție conjugală. Scena i s'a părut admirabilă și o stenografiă. Când își reciti notele, rămase uimit de incoerența lor; nu regăsește mișcarea, accentul, elocvența cuvintelor cari l-au impresionat. Iată prin urmare un caz, în care vorbitorul nu este pus să-și exprime ideile în scris, în care, deci, nu este pus să „defileze cu pas rar“, ci lăsat să se manifeste liber, spontan, nesupraveghiat, să vorbească „cum i-e vorba“. Și a vorbit bine, frumos, căci auditorul—autorul—este impresionat. Vorbirea însă transcrisă nu mai are efect. S'a evaporat oare fondul în transcriere? Dacă da, cum și din ce pricină „căci, încă odată, vorbirea a fost transcrisă întocmai, ideile vorbitorului n'au avut prilej să se *încâlcească* și el n'a fost silit să „*copieze* această încâlcitură“.

Comentariile pe cari le face Henri Lavedan din punct de vedere dramatic, al artei dramatice, sunt foarte instructive pentru subiectul ce ne preocupă.

„Autorul (care stenografiase discuția) nu se turbură; va reveni la manuscris, îl va întinde pe masă și, examinându-l cu atenție în ansamblul său și în părțile sale, va vedea că el conține tot ceea ce trebuie pentru a produce o admirabilă scenă dramatică, dar că nimic nu este la locul său; argumentele sunt aruncate fără ordine cu o stângăcie dezasperantă, cele slabe venind după cele puternice; orice raționament, orice mișcare este în fiecare clipă întreruptă, întretăiată, sfărmată, nu urmează regulat; când prea multă vorbire, când prea multă tăcere... Dis-

cuția, după nesfârșite abateri, revine la punctul de plecare, astfel că ar fi putut, fără inconvenient, să dureze de două ori mai mult. *E vorba de a combina altfel aceste excelente materialuri*, fiind dat timpul scurt de care se dispune, punctul de unde pleci și unde vrei să ajungi, de a nu pune în gura fiecăruia decât esențialul, și în progresia forței necesară curbei scenice care trebuie să aibă un început, un mijloc, un punct culminant și un sfârșit. Dacă unele cuvinte, chiar foarte adevărate, sunt periculoase și inoportune, trebuiesc înlăturate fără șovăire, căci ele pot năruî întreaga clădire. Viața poate, în plină situație dramatică, să-și îngăduie de a face o greșală și de a arunca o prostie... Teatrul, nu“.

Acest pasagiu al lui Lavedan, cuprinde o mulțime de observațiuni juste asupra artei de a compune. Am subliniat anume câteva rânduri foarte semnificative: manuscrisul *conține tot ceea ce trebuie pentru a produce o admirabilă scenă dramatică, dar că nimic nu este la locul său*. „Conținutul“ acesta nu poate fi decât ceea ce se numește *fond*. Artistul dramatic l'a împrumutat, l'a purtat chiar câțva timp în mintea lui, în manuscrisul lui. Și manuscrisul acesta, deși încâlcit, deși imperfect din punctul de vedere al *formeii*, ascunde totuși un *fond* de mare preț.

Acelaș lucru se poate spune și despre *postumele* lui Eminescu. Ele sunt un fel de note rezumative în cari se cuprind ideile și sentimentele poetului. De aici își va alege el imaginile și expresiile fericite, construcțiile cari au format limba noastră artistică de mai târziu. Dela Eminescu, nu se mai poate scrie decât artistic, ne spune d. Ibrăileanu. Dela Eminescu, toți scriitorii, și cei de talent și cei fără talent, au formă bună, și în opera lor nu mai găsim, alătura de bucăți corecte, bucăți ridicole, rușinoase, ca în opera lui Bolintineanu și Alexandri.

Foarte adevărat, dar gândul și sentimentul existau în *postume*, existau adică înaintea formei desăvârșite. Între *postume* e o bucată în proză *Demonism*, dar cu rândurile scrise ca versurile. Pomenind despre această bucată, d. Ibrăileanu se întreabă dacă nu cumva acesta-i un procedeu al lui Eminescu, dacă nu cumva el obișnuia a-și așterne ideile și cele dintâi imagini în proză, și numai după aceea le transformă în versuri. Aceasta ar dovedi încă odată că *fondul*, la Eminescu, n'a izbucnit odată cu *forma*.

Dovezi că forma—forma artistică, bine înțeles—nu apare odată cu fondul, găsim multe și variate în destăinuirile scriitorilor de seamă. Iată ce spune Paileron de pildă, în această privință:

„Cauți timp îndelungat o piesă; apoi într'o zi, deodată, aflându-te în camera ta de lucru, sau chiar în stradă, te oprești, gândești ceva, vezi piesa... Ai mai întâi o impresie, o imagine, care-ți trece prin minte și care e cu totul nedeslușită... Deci, urmărești ideea, cum ai urmări o femeie frumoasă pe uliță; ea fuge, *fugit ad salices*, încearcă să se ascundă, și când ai prins-o, ea tot rezistă, *schimbând neconținut forma*. În sfârșit, după lupte, devii stăpân pe idee și te unești cu ea“.

Din mărturisirea lui Pailleron reese limpede că ideea, adică fondul, care apare mai întâi în minte, își schimbă neconștient forma, și că numai după lupte, după reflexiune și încordare îi poți găsi forma cea mai potrivită. Acelaș lucru a trebuit să se întâmple și lui Eminescu. Asupra fondului lui Eminescu se cuvine însă să stăruim ceva mai pe larg. Aceasta se va vedea într'un viitor articol, când voi analiza și conferința d-lui C. Rădulescu-Motru: „Ce înseamnă Eminescu pentru cultura românească“.

Pentru astăzi, mă mărginesc să mai observ că un critic, care e în stare să guste și să explice cele mai diverse opere, teatru, romane, poeme, fantezii, este, putem zice, un om cu mult fond—căci nu poți gusta și înțelege decât ceace porți mai dinainte în mintea și simțirea tă—fond, pe care însă el nu-l poate exterioriza ca teatru, roman sau poemă, fiindcă nu are și însușirea de a-l îmbrăca cu una din aceste forme. Un vers sau două dintr'o poezie slabă, sugerează uneori criticului reflexiuni și comentarii admirabile, sentimente și idei nouă—sentimente și idei pe cari autorul, poetul, adeseaori foarte mediocru, este departe de a le fi avut. Iată, deci, un nou motiv pentru care nu pot să împărtășesc opinia d-lui Ibrăileanu că: „dacă este fond este și formă, și cum e fondul așa e și forma“.

N. Em. Teohari

M A C B E T H ¹⁾

Să facem, de astădată, din capul locului definițiunea caracterului lui Macbeth, pentru că ni se pare că este cu desăvârșire deosebit de cel al lui Hamlet. Nepotrivirile duse la un așa grad de mărire și desăvârșire, sunt produsul unui geniu rar, unic, și Shakespeare trebuia să le aibă.

Dacă se poate defini *Hamlet*:

„Triumful gândirei asupra făptuirii“

Apoi cred că se poate defini *Macbeth* astfel:

„Triumful făptuirii asupra gândirei“.

Tot Shakespeare ne călăuzește s'o relevăm prin însăși cuvintele sale. El face pe protagonistul său să spuie în actul al doilea:

„Gândirea este ca o suflare rece peste căldura operei...; voesc,—s'a isprăvit!“

În al treilea act adaogă:

„Fapte grozave încolțesc în mintea mea, fapte care au nevoie de brațe, și care înaintea gândirei, voesc făptuirea!“

Și, în sfârșit, în al patrulea act:

„Orice plan este vremelnice și zadarnice, dacă făptuirea nu-l întovărășește. Făptuirea este încoronarea

gândirei, dar să se gândească și să se făptuiască în acelaș timp!“.

Mi se pare că definițiunea nu are nevoie de alte interpretări.

Macbeth a trăit într'o epocă când fierul avea întâietatea asupra aurului. Politica, strategia, convorbirile diplomatice, dădeau întâietate forței și voiniciei personale; epocă feroasă, brutală, sângeroasă, dar care avea totuși însușiri de seamă, precum paza riguroasă a îndatoririlor luate și a credinței jurate, admirațiunea pentru orice act de bărbăție, răsplata egală pentru serviciile aduse și pentru orice faptă de dărnicie și mărinimie.

Viața rătăcitoare a populațiunii Scoției, precum și suprafața muntoasă a țării, contribuiau apoi mult la influența superstițiilor; precum și Macbeth, care era totuși un războinic puternic, voinic, mândru și sprintar, dădu și el crezământ prezicerilor, când, reîntorcându-se într'o zi dela o bătălie câștigată, întâlnește niște vrăjitoare care pentru a-l linguși îi prezic un tron. Până atunci, niciodată nu pregetase. Mersese alături cu norocul său, sigur că-i va hărăzi noi măririi și noi cinstiri; dar din acest moment, îndrăzneala sa războinică se schimbă în râvnă îndrăzneată și pornirea obicinuită de a alerga la fapt se oprește o clipă. Nu e o piedică aceea ce îl reține; este ideea asasinatului, gândul de-a vărsa sânge fără luptă!

Dar este oare cu putință ca un om de soiul lui Macbeth, obicinuit să înfrunte veșnic primejdiile, să se oprească înaintea piedicilor? El se aruncă trup și suflet în făptuirea crimei, și înboldit de neînvinga sa râvnire, săvârșește omorul regelui! Dacă pentru a-și ajunge scopul, ar fi avut nevoie de fapte nobile și generoase iar nu de crime, el s'ar fi dat înapoi dela acestea; dar din potrivă, a trebuit sânge și el n'a făcut decât să-l verse ca ceva trebuicios pentru a se înălța și menține pe tron. Din măcel în măcel, pe stârvuri, el își înalță pedestalul râvnei sale; nici remușcările și nici temerile nu pun capăt acestor crime! Dar vedenia lui Banco și a copiilor săi îl fac să bată câmpii, dar tot vedeniile îl și hotărăsc și îl și întăresc; nălucirile îl năucesc, dar el nu cunoaște frica; ar prefera, pentru a fi liniștit, să fie culcat alături de Duncan cel asasinat, decât să fie turburat în timpul nopților fără de somn, de viermii victimilor sale. El vrea liniștea dar nu ispășirea. Doctorul îi spune, făcând aluziune la Lady Macbeth:

„Câteodată bolnavul trebuie să se îngrijească el singur“.

Dar el îi răspunde:

„Aruncă câinilor știința ta care nu e făcută pentru mine“.

Ceiace ce însemnează că nu vrea să se căiască de ceiace a săvârșit. Ce-are aface dacă nălucirile îl turbură? El le desfide, se războiește cu ele și le birue prin curajul său. Într'adevăr, mare este acest crunt râvnitor! Dar ca și Achile, și dânsul are o lature vulnerabilă, și astfel este rănit. Cine ar mai crede în vremea noastră că o pădure se poate mișca și stră-

¹⁾ Continuăm aci cu traducerea comentariilor marelui tragedian shakespeare-ian *Tommaso Salvini*, asupra capodoperilor dramaturgului englez.—În numărul trecut cetitorii au putut găsi comentarii asupra lui *Hamlet*; în no. viitoare vom publica pe cele asupra *Regelui Lear* și *Othelo*.—Față de neînchipuitul succes cu care a fost primită la Teatrul Național din capitală, reprezentarea lui *Hamlet*, am socotit publicarea acestor comentarii de o interesantă actualitate.

mută dintr'un loc într'altul? Cine ar mai crede că o ființă născută înainte de timp poate avea puterea să răpuie un uriaș? Macbeth le crede pe toate aceste... E slăbiciunea sa și superstițiunea îl înjosește și îl răpune; dar ca și leul întărit de foame și care sare cu îndrăsneală peste mormanul de foc în dosul căruia se ascunde groapa pregătită de șiretenia omenească, și cade a poi, se zbate și încearcă în zadar, cu sforțări necrezute, să scape de soarta-i nenorocită,—tot astfel și Macbeth printr'o sfortare măreață, își întregește curajul și valoarea-i înăscută; dar destinul și-a spus cuvântul; el îl răpune și îl culcă la pământ; el moare de sabie după cum a trăit prin sabie!

Dacă mai e nevoie de comparația cu un alt asemenea caracter, aș cită pe fiul papei Alexandru VI, pe faimosul duce Valentin Cesar Borgia, care ca și Macbeth nu găsea alte mijloace pentru a-și păstra puterea decât pumnalul și otrava; dar acesta a săvârșit mișelii și fapte grozave care nu se pot imputa lui Macbeth. Așa că uzurpătorul tronului Scoției, cu toată cruzimea sa, pare mult mai mărinimos.

Când am citit pentru întâia oară această măreață operă tragică, mă așteptam ca Macbeth să redea și el scena somnambulică tot așa ca și soața lui, și îmi părî curios când văzui contrariul. Scena somnambulică se petrece la începutul actului al cincilea și de vreme ce Lady Macbeth și Doctorul nu fac vre-o ușoară aluziune la crimă, nimeni nu o așteaptă și nici n'o poate prevedea.

Abia însă Lady Macbeth cetește scrisoarea bărbatului său care o înștiințează de precizarea care i s'a făcut că va fi rege, că ea concepe crima pentru a împlini astfel acea precizie și dorește întoarcerea lui Macbeth pentru a-i suggera aceiași dorință cu toată puterea sufletului ei. Ea este uneltitoarea lui, ea îl sfătuește, ea îl face să vază izbânda ușoară; și tot ea e cea care nu săvârșește crima, dar care ar fi voit s'o îplinească; ea își pătează doar mâinele cu sângele lui Duncan, pentru a dovedi bărbatului său cu câtă nepăsare s'ar putea spăla; și în fine, îi face strașnice imputări când are năluciri. Niciodată n'are vre-un cuvânt de remușcare sau de căință, și nici vre-o tresărare de îngrijorare sau de teamă la gândul că ziua ispășirii va veni poate. Cum se poate ca această femeie așa de hotărîtă în uneltirile ei, așa de neșămutată în hotăriri, să se dea slăbiciunei, să lase neclintirea sa și să distrugă astfel impresia teribilă, dar măreață pe care o făcuse până atunci asupra spectatorului? Pentru ce autorul, care în toate personificările sale observă întotdeauna cu strășnicie, dela început și până la sfârșit, trăsura caracterelor sale, face această excepțiune numai pentru Lady Macbeth? Pentru ea, care e capabilă să-și ție jurământul și să sfărâme capul copilului pe care l'ar alăpta! Pentru ea care săvârșește cele mai grozave nelegiuiri, păstrând totuși un sânge rece nesimțitor! Unde și când se arată putința unei schimbări în caracterul său? Oare boala o face slabă și șovăitoare? Fie. Totuși, logica dramei ar fi cerut ca nici în vis ea

să nu caute a-și spăla mâinele pătate de sângele lui Duncan, ca să rămâie astfel cu desăvârșire groznică, fiindcă astfel figura ei ar fi părut cu mult mai mare.

Această scenă se pare că a fost la început creată pentru Macbeth, apoi dată unui alt actor (fiindcă atunci femeile nu jucau), care probabil nu-și găsea îndestulător rolul. Să-i mulțumim din suflet pentru că a ușurat cu chipul acesta pe protagonist: greutatea rolului lui Macbeth este înspăimântătoare!

Dar cum de această femeie scelerată mai este totuși iubită și stimată de bărbatul ei? Acesta nu vrea să-i destăinuască asasinarea precugetată a lui Banco, pentru ca cel puțin de această crimă ea să fie nevinovată, după cum îi ascunde și gândul de a-l înlătura pe Macduff; dar el este înșelat în această nădejde, și cu vremea el își face amare învinuiri.

Sărmane neghiob! Dacă ai fi spus totul pe dată nevastei tale, n'ar fi scăpat beției tale de sânge nici singura ființă care avea să te învingă și să-ți ridice viața! Nevasta ta moare într'un ceas rău; tocmai atunci când tu aveai mai multă nevoie de ea, de ea care îți da curaj la crimă cu recele său cinizm! Cu câtă dreptate strigi tu, când ți se face cunoscută moartea ei: „*Ar fi trebuit să moară mai târziu!*“

Prin subiectul, prin caracterele și pasiunile atât de tragice ale acestei tragedii, ea e privită cu drept cuvânt drept capodopera lui Shakespeare.

Fl. Simionescu

după comentariile lui Tommaso Salvini

LITERATURA

POVESTEA VORBEI....

Un act în versuri

PERSOANELE

Anton Pan
Nicolae Filimon
Anica
Catinca, soția lui Anton Pan

Acțiunea se petrece în București, cam pe la 1846

Grădina lui Anton Pan. Casa cu geamlac în stânga. Pomi în dreapta. În fund uluci pline, acoperite cu verdeață; o porțiță spre stradă.

În depărtare, peste uluci, se văd sălcii mari, plângătoare, salcâmi bătrâni aproape desfrunziți și o turlă de biserică veche. O mahala bătrânească cu frumusețea și melancolia ei.

Toamna a îngălbenit frunza salcâmiilor, câtă a mai rămas. Într'un pom din curtea lui Pan se leagănă spetezele unui zmeu sfâșiat. Este într'o Sâmbătă dimineață, zi de mică sărbătoare.

Un sacagiu strigă departe: *Apă de pomână.*

Anton Pan este singur în grădină. Scrie ceva, așezat la o masă și ridică uneori capul de se gândește. Are tichie de plisă neagră în cap; poartă mustați lungi, cărunțite și favorite rare.

PAN (cu multă părere de rău în glas) *Ași vrea cu drag să-ți văd pe Chloșoa, da's singur eu acasă... Tincu-i la sfânta slujbă... N'o știi?.. bisericoadă!...*
(Filimon aprobă).
Mai pune pe deasupra că sunt și cam bo'n'av și aerul de toamnă mă supără grozav!...

FILIMON (cu părere de rău) *Mă duc atunci singur, dar [ar fi fost frumos să mergem împreună (întinde mâna lui Pan [cu respect])*

PAN (ii strânge mâna cu dragoste) *Las! Umbli sănătoși!*
(Filimon iese. Pan rămâne singur o clipă. Pe urmă intră Anica pe porțița din fund. Joc mu' de scenă).

SCENA II.

ANICA și A. PAN.

(Anica este îmbrăcată în vestimente de călugăriță. Pare femeia deșteaptă și vorbăreață.—Are multă mlădiere în mișcări.—Figura foarte mobilă și expresivă. Trebuie s'apară numai plină de vervă și simpatică).

PAN (când vede pe Anica, tresare uimit).
Anico... tu?

ANICA (mulțumită de efect) *Da, nene!*

PAN (din ce în ce mai uimit) *Ce te-a adus la mine?*

ANICA (zâmbind) *Și dorul... și-alte vorbe!* (Privește în [jurul ei])
Dar, știi, că este bine aicea, la matală? Îmi place!—am pus de gând să-i fac și eu Tincuței o casă pe curând...

PAN (tresare cu multă dragoste).
Tincuței? Ce mai face?... Copila mea blaiind cuminte și frumoasă ca raza de lumină, ce face?... Spune-mi iute!.. e mare? E sănătoasă? vorbește despre mine cu dor?

ANICA (hohotește ușor, mulțumită de ce aude) *Îți spun! fei, lasă, e bine, sănătoasă, grozav te mai dorește ba chiar poftedă să vie... (cu aerul unui mic despot) ...dar nu se pomenește!*
Rămase să lucreze, că țese pentru doi, (hotărâtă) și până nu sfârșește nu ese din [război!...

PAN *De ce?*

ANICA *Se logodește.*

PAN *Nu-i prea de timpuriu?*

O știi că-i cam plăpândă și poate mai târziu ne vom căi. Mai bine s'o fii la mănăstire mai mult pe lângă tine,—cetindu-i din psaltire...

ANICA *Ei, nene, tinereței nu-i place nure rugă și post, iar graiul din psaltire la tineri n'are rost; 'i-e dor de alte taine ce 'mprăstie fiori; 'i-e sufletu-o albină pe-o sarcină de flori... din toate vrea să guste, dar mult pe loc nu șade! (apăsând cu intenție) și-apoi și măru' rumen lângă tulpină cade!... Dar ca să nu-mi uit vorba să-ți spun de ce-am venit, știi! i-am găsit Tincuței un mire-apilpisit! Ce bun băiat! Ca Nișă nu prea sunt gineri deși și doar cu zestrea astăzi nu suntem înțeleși; dar cum pândă acuma nu fi-am cerut nimic pentru Tincuța noastră... știi, nici un firilic, te rog... ce nu ajunge... matală să 'mplinești! E fata D-tale și știi că o iubești!*

PAN *Și cât îți trebuiește!*

ANICA *Matală dă-mi ce vrei!*
(Pan se caută și scoate o pungă, pe care o dă Anichi)

PAN *Erau pentru o carte; n'am alții... poți să-i iei!*

ANICA (Cam cu sfială).

De-ți trebuie, mai bine... Nu, ia-i acum, ce-ți pasă!

PAN *Copila ce mai face?*

ANICA (repede) *Voinică și frumoasă, Ști cum erai matală când te-am văzut întâi; Când mă culcam măhnită cu dorul căpătai! Dar păru', i se schimbă?*

PAN *Nu, e tot auriu!*

ANICA *Cum fuse și la tine până mai ieri!...*
(furață de gândurile trecutului) *Da, știi! Ce iute mai trec anii! căci par'că eri, îmi pare că te-am văzut sub botla de lângă toac'a mare întâi. Eram copil'ă, dar te priveam mult, mult și pironită 'n locu-mi ședeam să te ascult cu mâna sub bărbie: o blândă mucenică!... Cât timp s'a scurs d'atuncea, dar parcă-i o nimică! Ți-aduci aminte, nene? 'n ajun de sărbători veneai la mănăstire. Eu te-așteptam din zori și până seara; vecinic nu mă lăsă în pace un gând: că vii! Incolo, toate 'mi păreau posace! Ce greu trecea clipita!... Veneai; eu stălp la poartă: n'ăși fi p'ecat de-acolo nici vie, și n'ci moartă. Și îți eșeam 'nainte răsând, spuneai la glume; îmi aduceai plocoane și îmi vorbeai de lume; mă învățai cântarea, cold, l'arhondărie... venea printre perdele miroso de iasomie, de busuioc și iarbă din rontul din grădină.. Ziceai,—ți-aduci aminte?—că samăn c'o regină, mă apuca de mână, te 'ngălbeneai la față, iar mie toată casa-mi părea că e în ceață. Ce vremuri!...*

PAN
ANICA

Dar pe urmă când mă strângeai [la piept, eu îți spuneam,—ce proastă!—cu ce dor te aștept; iar de intră vre-o maică, luai ghitara 'n mână, și ne cântai romanțe, așa, lăsat pe-o rână: (fredonează) Luniță luminătoare și stele strălucitoare, priu dumberava 'n'unicată...

Ce foc și ce vâpae eșed atunci din strune; cântând, priveai la mine, lung, ca la o minune. Știi, n'ai uitat?

PAN
ANICA

(mișcat) *Ce vremuri!.. Pe urmă când te-ai dus la maica Platonida, ca să mă ceri... I-ai spus că ne iubim...*

PAN
ANICA

(din ce în ce mai mișcat) *Ce vremuri! Zadarnic! Ea atunci s'a supărat... și mie, mi-a dat canon. Ce munci pentru o copilă slabă și fragedă... Matală 'ți-a spus să pleci îndată. Te-ai închinat. In cale ne-am înțeles ca seara să ne găsim în crâng... Când am venit acolo, am început să plâng, m'ai luat atunci de mijloc, m'ai strâns cu foc [în brațe și mâna mea de gâtu-ți a prins să se agațe... Știi cum foșneă frunzișu!?! Eră frumos... răcoare: m'am strâns lângă matală... Iar o privighetoare cântă ca o nebună...*

PAN
ANICA

(mișcat) *Ce vremuri! Îmi spuneai ca să plecăm în lume, să ducem un alt trai... M'ai amețit, căci vorba 'ți-eră un așion... Mi-ai spus că sunt frumoasă; decât c'un culion mai bine să-mi cing fruntea cu flori de lămâiță să fii o Cosinzeană cu floarea în cosiță. Ți-eră cuvântul dulce, un făgure de miere și dezmiardarea lină și șoapta mângâiere... Ți-am spus atunci că-mi place ce zici... dar că [mi-e frică de ce doresc. Șoptit-ai că totul e-o nimică,*

m'ai luat din nou în brațe, m'ai strâns și mă durea, dar nu ziceam nimica: durerea îmi plăcea!
Nu mai simțeam pământul și foșnetul din grind și îți vedeam doar ochii prin beznă licărind...
A! de-ași fi stat acolo o 'ntregă veșnicie, tot nu-mi veneam în fire din dulcea mea beție; am petrecut acolo o noapte de 'ncântări...
Ce desfătări și chinuri! Ce chin și desfătări, pân' și-am rămas ca moartă în brațe... Dar ce, freamuri?

Ți-aduci aminte, nene?

PAN (mișcat puternic) Ce vremuri! Da, ce vremuri!

ANICA ...Și am fugit în urmă pe căile din munți, dar câtă-amărăciune avut-ai să înfrunzi cu mine...

PAN (cu dojană) Taci, Anico!

ANICA Da, știu c'ai suferit destule dela mine, până ne-am despărțit... Dar cumișită-acuma, viu să îți cer iertare... (vrea să-i sărute mâna)

Mă erși? (Pan își șterge pe furis o lacrimă)
Nu p'ânge, nene!

PAN A! nu, e-o 'nduioșare!
Vezi, tu nu știi, Anico, ce simt cei mai bătrâni când văd făclia vieții trecută 'n alte mâini... când lampa amintirii și-o poartă 'n spre trecut de luminează calea ce-odată-au străbătut.

ANICA (Căutând s'abată vorba și gândurile lui Pan).
Ei las'! (pauză) Ia, spune-mi, nene, 'nainte de [plecare,

ce ai simțit: plăcere, tristețe, supărare, când m'ai văzut de-odată intrând, co!o, pe poartă?
Ce-ai zis: că-s încă vie ori că sunt poate moartă?
Nu mi-ai ghicit simțirea căci m'am gândit, tăcut, doar la trecutul nostru...

PAN De ce tot la trecut?
ANICA Trecutu e al meu, căci sunt bătrân și poate să p'ec curând și singur pe drumur'le 'noptate; de-aceea 'ți zic adio, deși dorul cel crud al despărțirii noastre, cu lacrimi îl ud; te-ai dezlipit de mine ca frunza de lupină, și ai plecat departe atrasă de lumină, de năluciri atrasă te-ai dus în alte părți și m'ai lăsat cu jalca-mi înconjurat de cărți; ai vrut să-ți fii stăpână și neîncătușată, să-ți izbândești norocul ce l'ai visat ca fată, dar dragostele noastre, ca sfărături ce pe-ape plutesc după furtună, ne-au fost mereu aproape.

ANICA Da, nene!
PAN Și dacă vre-odată vei visări a lene să îți aduci aminte, privind înspre trecut, că eu te-am dus de mână spre-un rai necunoscut, că'n ale mele brațe pe când ședeai cu!cată, tu ai simțit iubirea pentru întâias dată...
ANICA Da, nene! (pare puternic mișcată).

PAN Da, la pieptu-mi și-ai cunoscut norocul...
Și fiindcă ești mișcată, nu vroi să plec spre locul de unde nu se 'ntoarce cu viață solul vieții, făr' să mai sorb odată din vinul tinereții...
'Nainte de plecarea-mi spre țara 'noptată, mai lasă-mă, Anico, să te sărut odată.
Vroi să mă 'ntorc pe drumul bătut în alte rânduri și să-mi trezesc iar viața senină, fără gânduri și p'ină de nădejde: viața de copil!
Sunt ca un alb Decembrie ce vrea să fie April!

ANICA O fi frumos ce facem?
PAN (cu desnădejde) Dar sărutarea noastră, va fi ca floarea moartă, găsită'n cărți, nu'n glastră. Miroso ea nu mai are; dar la vederea ei, îți amintești de câmpul cu maci și brebenei, de unde ai cules-o. Primești? De bucurie voi crede că sunt altul...

(rugător) Anico!

ANICA (se luptă cu gândurile; joc de scenă mut) Atunci fie!
(Pan se apropie de ea. Anica își pleacă capul și când să-și atingă buzele, apare Catinca, actuala soție a lui Pan. Costum de târgoveață cu dare de mână. Ceva mai îngrijit ca al Anichii. 28 de ani).

CATINCA Ce lucru rău faci, nene! Cum? tocmai d-ta?
Nu te-ai gândit la mine și la mahnirea mea?

ANICA Nu-i vinovat! Ascultă... Eu sunt...

CATINCA (ii ia vorba din gură) femeia din trecut!

ANICA Eu-i sunt Tincuței mamă...

CATINCA (plânge) A! nene, ce-ai făcut?!

PAN Nu te 'ntristă, Catinco! Ca să mă judeci drept trebui să știi ce zbuțum simții acă, în piept, zărind-o pe Anica.—Ședeam înfrânt și mut cuprins de gânduri triste, atras și de trecut. Și mă gândeam că toate, cocori și rândunele, și verile bogate în grâne și în sețe, se duc când vine toamna, dar se întorc curând, re'ntineresc ca'n basme.—și îmi venise 'n gând că noi n'avem în viață decât o primăvară și când ne-ajunge iarna, ea nu mai pleacă iară; și-atunci văzui pe-Anica venind, cum vine-o moartă, pe care în spre locuri iubite, pașii-o poartă. Mi-am zis: aevea-i oare? ori este vre-o nălucă? M'a ispitit trecutul, căci mă cam simt pe ducă și i-am cerut sărutul. Dar nu o vream pe ea: eu-mi trebuia argila: vream tinerețea mea! Vream să-mi reînflăorească. vream iar să mai respir al tinereței roșu și fraged trandafir.

ANICA Zadarnică cercare: nu 'nvie ce-a murit, căci mugurul de-atuncea e astăzi ofilit!
Ce sărutare-amară!...

PAN Eram incredințat că am să gust iar clipa cea fără de păcat. când inima din mine cu mersul ei sprințar eră ca 'n faptul z'lei un auriu bondar. C'atuncea am să lenăd ca'n basmele de-a'p dată vestmântul bătrâneții, și 'ntinerit de-odată voiu retrăi trecutul cel p'în de încântări ce doarme ici în suflet, sub val de desmerdări. Căci sufletul știi ce-i? Este un tainic lac, în care nestimate comori se strâng și zac, de oameni neștiute; și încolțind, la fund, seminți de flori măestre cu grijă se ascund. Și doar când vine clipa în cartea soartei scrisă vezi cum tresare unda. până la fund deschisă, și 'nlăcrămat răsoare, când lacul nu mai bate, nepângăritul nufăr, cu poezia frate.

Cu sărutarea asta vream unda s'o deștept vroiam să turbur lacul cu visele din piept, să simt cum se 'nșiripă ca nufărul curat, un cântec plin de vrajă, un cântec fermecat, și-atunci să-l scriu pe-o piatră. la cap'unei poteci și-acolo tinerețea-mi să doarmă 'n somn de veci.

ANICA (cătrec Catinca) Nu vezi că sărutarea era ne-
[vinovată?

PAN (tot către Catinca) c'a unui plod de școală:
[cu ea 'ngropam odată, întreaga tinerețe ca să mă 'ntorc spre tine, cum se întoarce lacom și roiul de albine în caldele amurouri și dimineața 'n zori, spre creanga încercată de miere și de flori. Si dacă-i grea gresala, tu trebui să m'ajui s'o șterg (împreună mâinile)

Mă erși?

CATINCA Da! S'incă...

PAN (încordat) Ce?

CATINCA (ii cade la piept) Poți ca s'o mai săruși...

—CORTINA—

Barbu Creangă

CRONICA ȘTIINȚIFICĂ

INFLUENȚA CULORILOR ASUPRA SENTIMENTULUI

În rândurile de mai jos ne propunem a rezuma o importantă teză de doctorat în filosofie, pe care compatriotul nostru, d. Florea Ștefănescu-Goangă¹⁾ a susținut-o de curând la Universitatea din Leipzig, înaintea celebrului filosof Wilhelm Wundt. Teza este chiar publicată în revista *Psychologische Studien*, dirijată de acesta din urmă.

Trei cestiuni mai importante fac obiectul acestei lucrări:

I. Influența colorilor simple asupra sentimentului și caracterul emotiv al acestor impresiuni.

II. Direcțiunile sentimentului.

III. Simptomatologia sentimentului.

I. *Influența colorilor asupra sentimentului și caracterul lor emotiv.*

Tema. Influența impresiunilor de culoare asupra sentimentului este în afară de ori și ce îndoială. Nu avem decât să ne închipuim lumea lipsită cu desăvârșire de infinitele ei aspecte colorate spre a ne da numai decât seama, că omul ar fi lipsit odată cu pierderea senzațiilor de culoare, atât de o mare parte a sentimentelor sale estetice, cât și de un izvor nesecat de desfătare sufletească, ce se ridică cu mult deasupra unei obicinuite mulțumiri egoiste.

De fapt însă colorile nu apar în lume niciodată izolate. Ele sunt totdeauna în strânsă legătură cu feluritele forme și corpuri și formează cu acestea foarte complicate înfățișări. Cestiunea este dacă colorile, ca atare, considerate ca senzațiuni vizuale simple în afară de forma și materialul sub care ni se prezintă, au vre-o influență asupra sentimentului. În cazul când au, care este felul acestei influențe, ce caracter emotiv are fiecare culoare și întru cât sentimentele provocate de colorile simple au un caracter estetic?

Metoda. În primul capitol se tratează în special cestiunea de metodă. Autorul aruncă mai întâiu o privire critică asupra tuturor lucrărilor ce s'au ocupat cu problema influenței colorilor asupra sentimentului și găsește că rezultatele lor sunt puține și în parte contradictorii. 1) din pricina punctului unilateral de vedere după care au fost conduse, întru cât cercetările de până acum s'au ocupat numai cu sentimentele de plăcere și neplăcere provocate de impresiunile de culoare, fără a ține seamă de caracterul *emotiv complex* al acestor impresiuni; 2) din cauza întrebuirii unei metode nesigure și greșite. Cea mai mare parte a cercetărilor de până aci, n'au luat în seamă marea complexitate a acestor impresiuni și nici măcar nu au căutat, ca prin proceduri experi-

mentale să izoleze senzațiunile de culoare de mulțimea prezentărilor, reprezentărilor și chiar ideilor de tot felul, cu care aceste senzațiuni se prezintă deodată și în strânsă legătură conștiinței noastre. Autorul arată în urmă condițiunile necesare ce trebuiesc observate de cel ce întreprinde analiza sentimentelor provocate de senzațiunile de culoare, indicând ca absolut necesar, întrebuirii experimentului. Face apoi o expunere critică a metodelor întrebuirii astăzi în psihologia experimentală pentru cercetarea sentimentelor, arătând avantajele și dezavantajele fiecăreia și insistă asupra propriei sale metode, care este o combinare a metodei impresiunilor (*Eindrucks-methode*) cu aceea mișcărilor expresive (*Austrucks-methode*). Cu privire la simptomele expresive ale sentimentelor deșteptate de senzațiunile de culoare, autorul s'a oprit la înregistrarea mișcărilor pulsului și respirației toracale și abdominale. După ce și motivează această preferință și răspunde la criticile ce s'au ridicat cu privire la înregistrarea acestor simptome, face o descriere sumară a organizării și executării experiențelor sale, ce au avut loc în institutul de psihologie experimentală al universității din Leipzig, pus sub conducerea psihologului și filosofului Wundt. În urmă ne arată felul cum a fost conceput și prelucrat materialul experiențelor și insistă asupra inovației ce o face cu privire la măsuratul și socotitul curbilor obținute pentru a ajunge la cât mai multe și precise raporturi matematice.

Experiențe și rezultate. Capitolul al II-lea al lucrării se ocupă cu experiențele făcute de autor și cu expunerea rezultatelor lor. Experiențele se împart în trei serii, potrivit modului deosebit în care colorile au fost lăsate să influențeze asupra persoanelor supuse experienței. Colorile care au fost experimentate sunt cele 7 ale spectrului (Roșu, Portocaliu, Galben, Verde, Albastru, Indigo, Violet) complectate cu culoare Purpur. Rezultatele se dau în parte pentru fiecare serie de experiențe și țin seamă atât de stările sufletești provocate de fiecare impresie de culoare cât și de simptomele fiziologice ale acestor stări sufletești. Pentru o mai deplină înțelegere, se dă pentru fiecare culoare în parte, ca exemple caracteristice, una sau două din aceste experiențe, cu expunerea exactă a sentimentelor provocate și cu fotografierea curbilor (de trei ori micșorate) care arată mișcărilor pulsului și respirației, corespunzătoare acestor sentimente. Rezultatele la care în general ajung aceste experiențe sunt pe scurt următoarele:

1) Colorile considerate ca pure senzațiuni, în afară de forma sau materialul sub care le percepem zilnic, exercită o puternică influență asupra sentimentului.

2) Ele provoacă felurite și foarte caracteristice stări afective care în trăsăturile lor generale și constante sub nici un motiv nu pot fi considerate ca stări de *plăcere* și *neplăcere*, ci numai de *iritare* și *liniște*. Pe când sentimentul de plăcere sau neplăcere pe care îl poate provoca o senzațiune de culoare este *foarte inconstant*, variind nu numai de la persoană la per-

1) *Experimentelle Untersuchungen zur Gefühlsbetonung de Farben, de Florian Ștefănescu Goangă, doctor în filozofie. Sonderabdruck aus: Wundt. Psychologische Studien, Band VII 4/5 Heft. Leipzig. Wilhelm Engelmann 1911.*

soană dar și la aceeași persoană, după diferitele ei stări sufletești în care se află în momentul percepțiunii acelei senzațiuni; sentimentul specific de iritare sau liniștire pe care-l deșteaptă o anumită culoare e *totdeauna constant*, nu numai la aceeași persoană, dar și la toate persoanele indiferent de vârstă sau naționalitate. Așa spre pildă, culoarea roșu, în gradul ei cel mai mare de saturație și curățenie, provoacă la ori și ce persoană o stare de iritare puternică însoțită de o specifică căldură interioară. Sub influența acestei colori ne simțim înviorați, înflăcărați, cu energia crescută, oareșicum încurajați, gata de acțiune. Această caracteristică stare afectivă pe care o deșteaptă totdeauna culoarea roșu, pentru o persoană combativă, plină de energie, pasionată, poate fi și este de obicei *plăcută*; pentru o persoană liniștită însă, delicată, care se ferește de impresii puternice și sguuitoare, este *neplăcută*. Starea de plăcere și neplăcere depinde așa dar de temperamentul și dispoziția momentană a fiecăruia. Aceste stări constituiesc pentru impresiunile de culoare un factor *foarte variabil*, care nu este rezultatul direct al acestor impresiuni, ci rezultatul indirect al armonizării sau dezarmonizării stărilor afective *specifice și constante* pe care le deșteaptă fiecare culoare cu întregul complex sufletesc prezent în momentul impresiunii. Aceasta explică de ce toate cercetările ce s'au făcut până acum, pentru a se stabili ierarhia de frumusețe a colorilor simple, n'au dat nici un rezultat pozitiv.

Stările afective specifice, pe care le deșteaptă colorile sunt date de autor în amănunt pentru fiecare culoare în parte. Nu le mai înșirăm aci, căci ar ocupa prea mult loc.

3) Aceste stări afective cu totul specifice și constante iau naștere imediat cu perceperea senzațiunii de culoare. Ele trebuiesc deci considerate ca rezultatul lor direct și nici de cum ca o urmare a asociațiunilor de idei pe care le-ar evoca senzațiunile de culoare, după cum se admite de câțiva autori. Experiențele arată că aceste asociațiuni apar relativ rar și sunt foarte variabile și adesea deosebite după persoane. Ele se produc de obicei numai după ce sentimentul a luat naștere și sunt mai adeseori deșteptate chiar de însăși aceste sentimente. Asociațiunile de idei joacă aci în general numai un rol secundar. Ele pot, după împrejurări, sau să mărească sau să modifice sentimentul provocat de o senzațiune de culoare, nici odată însă nu-l pot creă.

4) Colorile simple, considerate ca pure senzațiuni, au, datorită stărilor afective cu *totul caracteristice și constante* pe care le provoacă, o mare valoare estetică, care se vedește mai ales în combinațiunile a două sau mai multe colori în infinitele lor variațiuni de saturație, intensitate, lumină și întindere. Autorul promite o nouă lucrare în această privință, bazată pe experiențe, care în parte au fost deja făcute în institutul lui Wundt.

II. Direcțiunile sentimentului.

O cestiune foarte mult desbătută în psihologia contemporană este și aceasta. Sentimentele simple

în marea lor varietate se pot reduce numai la sentimente de *plăcere și neplăcere* (durere) sau pentru exacta lor caracterizare trebuie să mai admitem și alte direcțiuni fundamentale ale sentimentului? Cum îndeobște este cunoscut, marele psiholog Wundt susține că sunt nenumărate sentimente care nu pot intra sub rubrica *plăcut-neplăcut*; așa sunt sentimentele de *iritare și liniștire, de încordare și des-tindere*, care pot avea după împrejurări o nuanță de plăcere sau neplăcere, dar care considerate în ele înșile, în caracterul lor propriu și permanent, nu se pot confundă cu sentimentele de plăcere și durere.

Câtă vreme cercetările de psihologie ale sentimentului s'au bazat numai pe metoda observării interioare sau a raționamentului, nu s'a putut decide nimic în această cestiune. De când însă psihologia a intrat pe calea experimentală și mai ales de când pentru clarificarea fenomenelor afective s'a recurs la înregistrarea simptomelor fiziologice ale acestor stări, cestiunea s'a pus pe terenul solid al faptelor obiectiv și științific controlabile.

Mergând pe acest teren sigur, lucrarea de față aduce o nouă contribuție la clarificarea acestei cestiuni; din numeroasele experiențe aci expuse și interpretate rezultă că direcțiunea *plăcut-neplăcut* nu este îndestulătoare pentru a cuprinde toate sentimentele simple. Sentimentele provocate de senzațiunile de culoare, dacă se iau în seamă trăsăturile lor caracteristice și constante, nu se pot considera ca stări de *plăcere și neplăcere*, ci numai ca stări de *iritare și liniștire*. Aceste sentimente se mișcă dar într'o altă direcțiune, care întocmai ca și aceea a plăcerii și neplăcerii (durerei) este mărginită prin cele mai mari contraste. Rezultatul acesta scos din observațiile unanime ale persoanelor supuse experienței, este cu desăvârșire confirmat de simptomele fiziologice ale acestor sentimente, care au fost cu cea mai mare îngrijire înregistrate. Aceste simptome sunt expuse în mod intuitiv și comparativ în patru tabele. Aci se vede clar cum atât sentimentele de *plăcere și neplăcere* cât și cele de *iritare și liniștire* sunt însoțite de anume mișcări în circulația sângelui și a respirației, mișcări, care pe cât sunt de constante și caracteristice pentru fiecare din aceste direcțiuni, pe atât sunt de deosebite unele de altele. Indicăm aci în trăsături foarte generale cele mai însemnate simptome.

Pentru *sentimentele de plăcere*:

Respirația iute și puțin adâncă.

Circulația sângelui înceată și cu o presiune puternică.

Pentru *sentimentele de neplăcere*:

Respirația rară și adâncă.

Circulația sângelui iute și cu o presiune slabă.

Pentru *sentimentele de iritare*:

Respirația iute și foarte adâncă.

Circulația sângelui iute și cu o presiune puternică.

Pentru *sentimentele de liniștire*:

Respirația rară și aproape fără adâncime.

Circulația sângelui înceată și cu presiune slabă.

Așa dar atât observarea interioară, condusă în mod experimental cât și simptomele fiziologice, duc cu stringentă necesitate la admiterea unei a doua direc-

țiuni fundamentale a sentimentului, care întocmai ca și aceea a plăcerii și neplăcerii (durerii) se mișcă în contraste și pentru caracterizarea căreia nu ne stă la dispoziție decât noțiunile: *iritant și liniștitor*.

III. Simptomatice sentimentului.

Deși în ultimii 15 ani s'a lucrat stăruitor spre a stabili precis simptomele fiziologice care însoțesc în mod regulat diferitele sentimente și afecte, totuși nu s'a putut ajunge până astăzi la un acord perfect în această privință. Rezultatele diferitelor cercetări nu sunt în toate punctele concordante. Lucrul este de altfel explicabil, căci cercetările de asemenea natură sunt foarte complicate, cuprinzând în ele multe posibilități de eroare.

Lucrarea de față aduce o contribuție și la această cestiune. Prin grija cu care au fost înregistrate simptomele fiziologice, prin precauțiunile ce s'au luat pentru a se înlătura toate erorile posibile și mai ales prin inovația ce s'a făcut cu privire la măsuratul și socotitul curbelor obținute pentru a se câștiga cât mai multe și mai precise raporturi matematice, s'a ajuns la stabilirea unei simptomatice mai precise, care prin faptul că s'a arătat identică în atât de numeroase experiențe, dă măsura exactității și valorii ei.

Verax

NOUĂȚI ȘTIINȚIFICE

Polul Sud.—*Amundsen* a descoperit *Polul Sud*. Această știre a împânzit pământul întreg, și o mândrie de sigur a cuprins pe toți locuitorii bătrânei planete, că în sfârșit geniul uman, după ce descoperise universuri la două milioane de ani de lumină de noi, după ce descoperise și ce se găsește în măruntaele atomului, a descoperit în sfârșit și Polul Sud.

După cearta epică dintre *Cook* și *Peary* dela Polul Nord, această nouă *Helenă* pare că va determina un adevărat războiu între *Amundsen* și *Scott* cei doi descoperitori aproape simultani ai Polului Sud.

Ce-o fi oare la Polul Sud, ca întreaga societate pământească să se intereseze într'atâta de el? Sunt oare mine de diamant, de aur, de cărbune sau de radium, sub acea pojghiță de ghiață eternă, cari îndeamnă pe exploaratori la călătorii atât de primejdioase?

Nu.

Până în prezent, ambiția de a cunoaște geograficește și acest punct pământesc, pentru a complectă astfel harta pământească, a rânduit expedițiile una după alta.

Determinarea *continentului austral* care ar avea o ridicătură la Polul Sud, reprezintă o a doua cauză a râvnii exploratorilor. Ridicătura această presupusă ar însemna vârful unui *tetraedru* regulat, ale cărui muchi ar fi munții Americii, ai Africii, ai Australiei și ai Asiei centrale până la Pirinei; tetraedru, către care teoreticește tinde forma ovală a pământului

pe măsură ce masa centrală se răcește și se strânge.

Acest continent austral,—dacă teoria deplasării axei pământești ar fi adevărată,—a fost de sigur odată în altă parte decât în polul Sud, și descoperirea faunei și a florei paleontologice, ar întări teoria.

Dacă lăsăm de o parte micul interes astronomic de a putea studia stelele din acea regiune, de sigur că și ambiția națională a Norvegianului a determinat pe *Amundsen* să împlante steagul țării sale la o temperatură de 60° sub zero în timpul verei; și-apoi unde mai puneți senzațiile noi, peisagiile fantastice, o călătorie în țara fabuloasă a Pinguinilor...

Curajul secolului în care trăim se afirmă tot mai mult, mai întâi cu aviațiunea, astăzi cu descoperirea Polului, și mâine poate cu un voiaj în Lună...

Ultrafiltru Malfitano.—Filtrarea a făcut în ultimul timp un pas foarte mare, târând după dânsa și știința întregă, și acest progres se datorește ultimei invenții a lui *Malfitano*: *Filtrul de molecule*.

Vechiul sistem de filtrare pe *porcelan*, care lasă să treacă prin porii săi o serie de microbi, ca de pildă microbii *febrei tifoide*, fusese deja modificat și înlocuit cu filtrul pe *colodiu*, care după spusa lui *Malfitano* însuși eră *vid din punct de vedere optic*, expresie bizară dar descriind perfect de bine proprietatea lui de a opri soluțiunile *opale la lumină intensă*, adică soluțiuni atât de puțin dense, încât numai sub influența unei lumini foarte tari să poată fi zărite, soluțiuni cari treceau prin vechiul filtru.

Azi însă *Malfitano*, a modificat și acest filtru, și a creat ceea ce el a numit un *filtru de molecule*, adică filtrul pe *colodiu armat*. Deja cu cel primitiv, pe colodiu, și prin anumite operațiuni, se ajunsese să se oprească aproape complect *moleculele de zahăr*, azi însă oprirea este absolută, căci în trei săptămâni abia $\frac{1}{100}$ din ele pot trece.

Descoperirea aceasta nu este folositoare numai în igienă, unde va trece de cel mai eficace filtru, dar chiar în acea știință nouă și frumoasă: *Chimia moleculară*. Ea va arunca lumini noi, căci va permite, spre pildă, ca experiențele *osmosei* ale lui *Van T Hoff*, să fie refăcute cu o mai mare precizie. Osmosa este baza întregii *științe biologice*; ea permite ca prin asemenea filtre să se oprească trecerea *solvitului* (corpul disolvat) din soluțiuni, nelăsând să treacă decât *solventul* adică liquidul care a făcut disolvarea. (experiența lui *Pfeffer*).

Știința de laborator de câțva timp face progrese uimitoare; după *ultra-microscopul*, *microbalanța*, avem astăzi *ultrafiltrarea*; toate o serie de perfecționări uimitoare cari vor da de sigur rezultate curioase, parte chiar nepresupuse de oamenii de știință, cari lucrau până acum, față de rezultatele sigure de azi, cu o aproximație îndepărtată. Cine știe câte adevăruri nu se vor schimba sau modifica, câte idei eronate nu se vor complectă sau distruge prin acest șir de invenții!

Emanoil Grigoraș

INSEMNAȚI

D. DUILIU ZAMFIRESCU. — Reprezentarea dramei *Lumină Nouă* a pus din nou în relief personalitatea d-lui Duiliu Zamfirescu; și trebuie mărturisit că a pus în relief această personalitate nu într-o „lumină nouă“, ci tot în „lumină cea veche“, în care o cunoașteam. D-l Duiliu Zamfirescu este un afirmativ și un cugetător sincer. La prima aparență pare pretențios, dar cu cât este cunoscut mai bine d. Zamfirescu devine mai simpatic. Nimic fals în expresivitatea sa: cuvântul și gestul său sunt subordonate gândului care predomină.

În lumea scriitorilor noștri, curajul cu care d. Zamfirescu își afirmă convingerile, detonează;—nu fiindcă dânsul le afirmă prea brusc, ci fiindcă alții le afirmă prea cu complezență... Pentru a cunoaște pe d. Zamfirescu este destul a-l alătură cu vre-unul din scriitorii cei prea răspândiți. Ce contrast! Cât de simpatic iese dânsul din această comparație!

D-l Duiliu Zamfirescu nu este atins de boala curbăturii morale. Este drept la suflet, cum este și la trup. Nu va fi niciodată un bun element în partidele politice. Când a fost ales membru al Academiei a primit și voturile câtorva oameni politici; spre cinstea sa însă, acești oameni politici își regretă acum voturile date.

Dacă d. Duiliu Zamfirescu va continua să lucreze pentru teatru, operele sale vor putea fi discutate, dar interesante vor fi totdeauna. În ele se vor găsi puse problemele timpului nostru, în chipul cel mai îndrăzneț.

D-l Duiliu Zamfirescu este dintre puținii cari nu cer voie, când au ceva de spus. — A. C. C. —

RICHARD WAGNER. — Autobiografia lui Richard Wagner tipărită de curând în 2 volume (*Ma vie*, Plon-Nourrit-Paris, 2 vol.) a obținut un succes din cele mai extraordinare. Cu ea asistăm la copilăria lui, la tinerețea și la formațiunea sa intelectuală și artistică. Ultimele pagini din primul volum, povestesc mizeriile tânărului compozitor îndurate la Paris; primirea operei sale *Rienzi* la teatrul regal din Dresda; și plecarea sa, în dimineața zilei de 7 Aprilie 1842, spre Germania. Iată cum povestește el aceasta:

Ketz, un amic, ne-a dat în momentul plecării cele din urmă dovezi ale afecțiunii sale nemăsurate și aproape copilărești. El își închipuia că n'avem bani îndeajunși pentru călătorie și mă sili, fără să vreau, să primesc o piesă de cinci franci, atât cât avea dânsul în acel moment în buzunar. Ceva mai mult, mai ascunse în interiorul diligenței un pachet cu tutun bun.

Diligența porni; trecurăm bulevardele și apoi barierele și nu mai văzurăm nimic, căci ochii noștri erau întunecați de lacrimi.

Volumul al doilea, apărut în urmă, cuprinde epoca neliștită, plină de încercări, lupte și muncă (1842—1850), în care timp tânărul artist suportă o ucenicie grea învățând să cunoască oamenii, arta dramatică și chiar pe sine însuși. Tot în acest timp cunoscu însă Richard Wagner și primele sale succese în cercul restrâns al unui teatru dintr'un orașel; făcî mai târziu dovada geniului său și a dominațiunii sale și recăzî apoi, din cauza mai multor greșeli, în cea mai cumplită stare. După revoluția din Dresda, el nu mai eră decât un sărman exilat.

Când citi, la Paris, într'un ziar, condamnarea la moarte a amicilor săi revoluționarii Roeckel, Heubner și Bakunin, el nu văzî decât o singură ieșire din traiul său mizerabil: să fugă de lume. Și într'adevăr, iată ce scrie:

„Pentru moment, această dureroasă știre nu face decât să crească fantasia mea de disperat. M'am hotărît să sfârșesc cu toți și cu toate, cu arta și cu viața. Voiu căuți să mă arunc în valurile necunoscutului. Din mica mea rentă, care mi-o dă prietenii, socotesc să dau jumătate soției

mele. Cu restul aș plecă în Grecia, în Asia,—puțin importă unde și în ce condițiuni,—pentru a uită și a fi uitat“.

Richard Wagner suferi de această stare în primăvara anului 1850, în Parisul pe care-l părăsise cu ochii plini de lacrimi opt ani înainte, în același anotimp, și unde revenise de câteva zile, mai nenorocit ca niciodată.

Paginile aceste autobiografice, mai mult dictate decât scrise, au o particularitate de virtute romantică. Ele amuză și pasionează; ele formează mai înainte de toate o poveste captivantă. Dacă s'ar înlocui în ele numele ilustru al lui Richard Wagner cu numele unui necunoscut, cititorul ar continua și așa să citească cu plăcere această existență minunată.

Ceeace găsim în autobiografia sa, sunt memoriile unui om de acțiune. Un cuceritor care ne-ar povesti primele sale hărțueli mai mult sau mai puțin fericite.

Richard Wagner se născuse pentru luptă, nu pentru fericire. Dela 23 ani a renunțat—astă credeă el—la plăcerile inimei, el care la 40 de ani s'a amoretat apoi de Mathilde Wesendock.

Cu pasiunea sa a construit admirabilele: *Tannhäuser, Lohengrin, Meistersänger, Tristan und Isolde și Tetralogia Niebelungilor*, devenind astfel cel mai mare poet și simfonist al timpurilor.

Pe scena mediocrului teatru din Dresda, Richard Wagner apare ca un general ambițios pe câmpul de luptă. El e șeful, el are întotdeauna întâietatea și își dă seama ce poartă într'însul, nu-l înșală instinctul. Nimic nu poate să îndepărteze energia sa; el e întotdeauna gata la toate încercările. Optimismul marilor învingători se află în el. În tot timpul vieții sale, dela treizeci de ani încolo, el poate fi numit cu drept cuvânt un organizator de victorii.

Richard Wagner în cele din urmă a învins. După o existență înăbușită s'a bucurat și de nenumărate zile fericite.

— Solo. —

SERBĂRILE ROMÂNEȘTI ÎN STRĂINĂTATE. — *Paris:* La 24 nuarie, studenții români din Paris, în înțelegere cu oficialitatea română, au dat o serbare cu caracter românesc. Conferința d-lui Președinte al societății studențești, din anumite motive, nu a fost ascultată. Se zice că d-l Președinte ar fi vrut să strecoare în conferință și câteva săgeți otrăvitoare la adresa unor studenți obișnuiți cu viața de cafenea! Ce rost va fi având acest atac într'o conferință în care se comemoră actul unirei, nu ne putem da seama! Mai departe programul s'a desfășurat în liniște. Musica a făcut un efect înălțător; dansurile naționale, executate de un artist dela Operă, au făcut o impresie de admirat; numai declamațiile au fost mai slabe. Nu s'a înțeles de ce toate declamațiunile au avut acea notă de jale mistuitoare a omului îmbătrânit în durere—toate suferințe ale iubirei! Studențimea—mai ales—are nevoie de vigoare nu de tânguiri, are nevoie de vigoare, pentrucă trebuie să aibă un ideal și dacă se începe cu tânguirile...

Leipzig: Aici societatea internațională a studenților organizează serii de serate, fiecare cu un caracter specific național: germanii cu disciplină și măsură în toate; englezii cu „humour-ul“ lor; americanii cu danțurile caracteristice; ungurii cu cosmopolitismul lor exagerat și adesea împins până la ridicol, în sfârșit și românii cu o conferință ținută de d-l Weigand, directorul seminarului de limbă românească (și bulgărească), cu un cor improvizat, cu cântece din piano și danțuri naționale în costume naționale.

Danțurile și corul au cules aplauze. Mai ales danțurile au complectat mult din conferință. S'a văzut că românul știe să joace, să se învârtască, e sprinten, isteț, nu se încurcă cu una cu două și nu se dă obosit curând! — *Spectator.* —

DE-ALE TEATRULUI

Tărănismul în Teatru. — S'a explicat în diferite chipuri tendința literaților de a alege subiectele lor din lumea țărănilor. Iată încă o explicație pe care o găsim la un tânăr autor dramatic, d. *Mihail C. Vlădescu*, care a publicat acum de curând o dramă în cinci acte, cu numele de *Voica*. În prefața dramei, d. Vlădescu ne spune:

„Desigur că titlul cam barbar al piesii nu e menit să inspire simpatie publicului de distincțiune... O adevărată repulsiune provoacă țărani pe scenă, din cauza psihologiei simple și a monotoniei care li se atribuie de obicei.

E și aceasta o legendă... O eroare ca multe altele. Umanitatea e aceeași... Numai să știi, unde s'o cauți. Ea e ca viața care în natură țâșnește pretutindeni: din stânca neagră și steapă ca și în floarea fermecătoare din mijlocul unei grădini.

N'a fost o întâmplare sau un caprițiu, care m'a atras spre un astfel de subiect. Mai curând cred că o fatalitate, către care sunt mânați mai toți scriitorii, care locuiesc o țară din Orient.

Dacă n'aș face parte dintr'un popor, pe care l'a copleșit în toate timpurile cu numărul și importanța lor, țărani, de sigur că mi-ar fi repudiat și mie ca să-mi aleg eroi așa obscuri pentru o tragedie. Dar așa am primit cu resignare... și cu convingința că n'am apucat un drum greșit și cu încrederea că poate îmi împlinesc o datoric'.

„*Lumină nouă*“ a vrut să coboare cu această piesă nouă d. *Duiliu Zamfirescu* asupra spectatorilor Teatrului Național, cari dela o vreme nu sunt aduși de cât de variata spectacolelor.

Încercarea d-lui Zamfirescu se făcea cu aparat îndrăzneț și spectaculos: piesa punea problema spiritismului. Se

pare că acest spiritism revine la modă. Nu mai depar decât acum câțiva ani, o *Revue Spirite* sau un *Allan Kardec*, erau lucruri grotești de care se emoționau colegienii de 15 ani și cari făceau distracția vârstei serioase. De curând însă experiențele științifice ale lui Crookes sau fantezia lui Flammarion, au cucerit pentru asemenea lucruri chiar interesul oamenilor de treabă. Fără îndoială că studii prea precise asupra spiritismului însuș nu se pot face. În comun, spiritism e și masa care se mișcă; pentru cei mai inițiați spiritism poate să fie acțiunile unor hipnotici sau ale unor cataleptici. Se poate spune că spiritismul postulează persistența sufletului și după moarte, lucru inadmisibil pentru datele actuale ale științei—cari nu văd în spiritism decât o iluziune datorită autosugestionării. Tot prin autosugestie căută mai deunăzi un cotidian din Paris să explice teoriile asupra destructibilității materiei și asupra polarizațiunii.

Apropos de polarizare: aproape în același timp doi călători au explorat Polul Sud. Încă un punct cucerit.

Se va pune prin aceasta capăt risipei zadarnice de oameni și de bani făcute în ambițiunea ciudată de a cunoaște fără nici un interes aceste două stranii puncte de pe glob. Lucrul poate neapărat să fie amuzant pentru americanii cari vor avea încă un loc unde să-și omoare urâtul; și lucrativ pentru cinematografe care se vor grăbi să ne înfățișeze toate momentele dramatice ale emoționantei călătorii. Cinematograful „*Minerva*“ a anunțat chiar un film de 1200 de metri. Ce progrese fac cinematografele! Și mai ales cum se înmulțesc! Starea aceasta de lucruri dovedește o scădere în gusturile și în priceperea artistică a publicului care îngrămădindu-se la cinematografe, face dovada frivolității lor; de aceea foarte rău a făcut direcțiunea Teatrului Național încurajând aceste tendințe prin introducerea filmelor cinematografice în extraordinara piesă a lui Byron și Carducci „*Înșiră-te mărgărite*“. Și apoi direcțiunea Teatr....—A.—

REVISTA REVISTELOR

„Revista de limbă, literatură și artă populară“ *Ion Creangă*, o meritoasă publicație în felul său (apare în Bârlad: T. Pamfile, str. Promoroacele), sărbătorește în ultimul său no. pe o altă revistă de folklor, *Șezătoarea*, care apare vreme necurmată de 20 de ani mulțumită numai admirabilei străduințe a d-lui *Artur Gorovei* cunoscutul scriitor.

D. *Tudor Pamfile* schițează într'un prim articol viața destul de anevoioasă a *Șezătoarei*, trasă uneori în 400 exemplare din cari „nu s'au încasat măcar 10 abonamente“; susținută alteleori de „32 persoane cari colizau cu 1 leu pe lună“ și apărând de cele mai multe ori cu întârzieri, ale cărei cauze „sunt lesne de înțeles“.

Mai scriu articole entuziaste pentru opera d-lui Gorovei și d-nii *S. Teodorescu-Kirileanu*, *M. Lupescu*, *Alexandru Vasiliu*, *L. Mrejeriu*,—toți colaboratori modești și harnici ai „*Șezătoarei*“. Din articolul d-lui *G. T. Kirileanu*, *Menirea revistelor de prin județe* cităm: „Trebue să fim recunoscători d-lui A. Gorovei, care împreună cu inimoșii săi tovarăși au adus la îndeplinire sănătoasele îndrumări ale marelui Eminescu, prin înființarea Revistei „*Șezătoarea*“ din Fălțiceni. Materialul adunat și tipărit în curgerea celor din urmă douăzeci de ani, prin silințele cu totul desinteresate ale unor oameni săraci, învăluiți cu grelele îndatoriri ale slujbei de învățător sau preot, a fost întrebunțat cu mare folos de specialiști în filologie și lexicografie ca *Hasdeu*, *A. Philippide*, *O. Densușianu*, *S. Pușcariu*, *Candrea*, *Weigand*, *Damé*, *Tiklin* ș. a. Dacă s'ar arăta pe viitor ajutoare și îndrumări, atunci cadrul „*Șezătorii*“ și al revistei mai tinere din Bârlad, „*Ion Creangă*“ s'ar putea lărgi prin adunarea de material privitor la locuința, la portul, la ocupațiile și uneltele țărănești, dându-se fotografii lămuritoare.

Lucafărul își precizează punctul de vedere în noua situație politică de peste munți, ieșită din „pacea“ d-lui C. Stere:

„Dispariția „*Tribunii*“, oricari ar fi zâmbetele diplomatice și asigurările dragostei frățești reînviată, va stârni oarecari regrete în multă lume, care sprijină cu tot dinadinsul inimosul organ de publicitate. De altfel din prilejul unei îngropări sunt totdeauna mai suportabile adevărurile și de aceea credem că nu supărăm pe nimeni dacă, o spunem fără înconjur, îndeplinindu-ne rolul de cronicari, că în „*Tribuna*“ s'a pierdut cel mai bun ziar românesc. Atitudinile politice i-au fost dictate de-o intransigență națională organică, care respingea cu energie loviturile dușmanului din afară, dar avea ochi și pentru slăbiciunile noastre interne. A condamnat cu o asprime neobișnuită toate rătăcirile aventurierilor politici iviți la noi în timpul din urmă, dar, în același timp, propagând adevărurile programatice ale partidului național, a deschis multe rane cari ne dor și a desvâliț o mulțime de mizerii latente. A introdus un criticism prin prisma căruia au fost judecate fenomenele sociale și politice dela noi, a mai înlăturat câteva tradiții de conventionalism sterp, și a presărat coloanele cu note de vioiciune, cu probe evidente de bun simț literar, cu atitudini de îndrăzneală și sinceritate. A fost o frumoasă sbucnire de idealism tineresc, de nobilă revoltă, a fost un organism viu intrupat din înțelegerea necesităților naționale. Dacă a avut vreun păcat, a fost, poate, tocmai întărirea care-i creștea mereu, proporțiile cari, devenind din ce în ce mai vaste, puteau trezi în suflete iper-simțitoare ideea bizară a unei încercări de spargere a „solidarității naționale“... Acest mijloc puternic de

propagandă, care are temeuri sigure, o frumoasă tradiție și-o covârșitoare popularitate, a fost sacrificat pe urma tratărilor dela Arad. „Se așteaptă însă întrebarea cu mult mai importantă, dacă cu apunerea „Tribunii“ își află sfârșitul și curentul de idei de care vorbeam și a cărui expresie a fost în ultimul timp. Răspundem în mod foarte firesc: nu!

A se încheia tranșacții la masa verde, de către iscusii înțeleghători ai tainelor politice, a se rosti laudabile cuvântări la masa albă, a croi paragrafi, a îngropă gazete vii și a reînvia bunice moarte, e un lucru cu mult mai ușor, decât a pune stavilă unei stări sufletești, care își are motivele ei organice. Ar fi deci o mare greșală să se creadă că prin merituoașă împăciuire dela Arad, s'ar influența cătuș de puțin fondul de idei al acestei mișcări, care astăzi, spre bucuria tuturor, a pierdut pe de-a întregul ascuțișul personal. Credința noastră este, că în aceste zile grele, în fața importantelor evenimente cari sunt în pregătire, poporul nostru trebuie să se găsească într-o singură tabără, să formeze politicește un singur partid bine organizat. Credem totodată că în cadrele unității și organizației acestui partid se pot propaga diferite curente de idei, cari nu sunt potrivnice principiilor fundamentale ale programului național. Numai în acest chip se poate asigura o evoluție normală și se poate pregăti calea unui progres.

MEMENTO

--- Pentru amatorii bibliofili și pentru cei ce apreciază literatura nouă, anunțăm apariția unui prea frumos volum cu traduceri din *Poemele în proză ale lui Charles Baudelaire*, datorite d-lui *Al. T. Stamatiad*, el însuși un poet de seamă ai noii generații. — Volumul, tipărit pe hârtie de lux, e o minune de artă tipografică și e ilustrat de *Gropeanu*, *Poitevin Scheletti* și *Steriade*, cu zece desene inedite.—Costul lui e de 20 lei.

--- În Bulgaria, consiliul de miniștri a numit o comisie, căreia i s'a dat însărcinarea de a redacta un raport general, în care să se expună *progresul Bulgariei în cei 25 ani de domnie ai actualului rege*.

Acest lucru se socotește ca primul pas în vederea pregătirilor pentru serbările încoronării. Data nu e încă definitiv hotărâtă. Se va alege una dintre următoarele zile: 2 și 30 August, 2 și 22 Septembrie.

La 2 August 1912, regele bulgar împlinește 25 ani dela urcarea pe tron. La 30 August e patronul mării catedrale *Sf. Alexandru Nevski*, care e aproape gata și așteaptă să fie sfințită. Clerul ține ca sfințirea catedralei să se facă anul acesta, în ziua de 30 August. Socotindu-se anticanonic ca, în aceeași zi, să mai fie și o altă solemnitate, rămâne ca serbările încoronării să aibă loc în ziua de 2 Septembrie. Ziua de 22 Septembrie—data proclamării independenței bulgare—pare abandonată.

Regele Ferdinand va invita prin scrisori autografe pe suveranii țărilor ortodoxe.

--- În a doua conferință, ținută zilele astea de către directorii gimnaziilor și școlilor primare din Sofia, s'au luat următoarele hotărâri:

a) să se înființeze grădini de copii în cartierele marginase;
b) să se dea o dezvoltare mai mare lucrului manual—înființându-se ateliere pe lângă gimnaziu; c) să se alcătuiască comitete dintre profesorii gimnaziilor, institutori și cetățeni, cari să observe purtarea elevilor în afară de școală și gazele lor; d) să se alcătuiască o lege pentru criminalii minori—așa cum e în multe țări ale Apusului.

--- La o expoziție agricolă din Heidelberg s'a expus deunăzi un superb cocoș cu niște pene—o adevărată minunăție. Cocoșul era firește dispus să fie premiat. Uităndu-și însă pentru un moment vanitatea-i așa de omenească, el își scutură într-o bună zi măreța-i podoabă cutcurigând semeț,—când: mândrețele de pene începură să-i cadă, lamentabil, despuindu-l. Se făcu anchetă și se află că proprietarul expozant îi tăiasă adevăratele-i pene și-i vârăse în țevile trunchiate niște pene de pasări cari nu vor fi aducând nici pe departe cu vulgara pasăre de curte. Raportăm acestea, ca o prevenire pentru publicul nostru, căruia, se aude că i se pregătește o asemenea mistificare cu un *Cocoș negru*.

--- *Edouard Schuré* scoate în curând o nouă operă: *Atlantida și Atlanții* (o viziune a unei lumi dispărute). „Revue Bleue“ a publicat de curând un prea frumos pasagiu din cartea minunatului scriitor francez.

--- A muri deunăzi toboșarul care celdintăi se urcă pe cetatea *Solferino*, bătănd atacul. Toba-i istorică îi fusese mai târziu sechestrată de Prusieni, în războiul dela 1870 la care iarăși a luat parte; dar bețișoarele-i dela toba le-a păstrat și le-a remis mai târziu muzeului Armatei din Paris.

La *Revue Roumaine* se încumetă să traducă în franțuzește pagini de literatură românească contemporană—vrem să zicem: literatura zilei, a succesului zilnic. Și deschidem astfel rușinați prima pagină din al doilea său număr.

Citiți, pentru Dumnezeu!, citiți-l pe d. *Gârleanu* în franțuzește, cum aspiră la nota 10 pentru stil și compoziție a unei școlărițe de pansion catolic. *Au temps joli de mon enfance*: în ce carte a lui *Larrive & Fleury* am mai citit noi astea? Să fi întârziat cetitorii români cu sufletul lor, în vârsta fericită de dinaintea adolescenței? Ne întrebăm,—pentru că, după cum cetim mereu în informații stereotipe de prin gazete, d. *Emil Gârleanu* este astăzi un „mult gustat“ scriitor român, sau un „distins“ scriitor român—așa ceva...

Experiența, destul de compromițătoare pentru noi, ce-o face azi *La Revue Roumaine*, trebuie, oricum, făcută. Traducând, în limba celei mai bogate și universale literaturi, încercările școlărești ale „mult gustaților“ noștri scriitori, căpătăm tot mai mult încredere în îndemnul singuratic al celor cari în așteptarea unei literaturi mature, strigă de câțiva vreme în sala de clasă a literilor române: Deschideți ferestrele, să ne înviorăm la vântul Depărtărilor, să ne luminăm la lumina Înaltului și să ne încântăm sufletele la muzica gravă a adâncurilor sufletești!

--- A apărut o nouă revistă literară: *Insula*. Ea va adăposti pe „Robinsonii“ literaturii noastre de azi, cari disprețuind pe „continențalii“ apatici, sclavi ai rutinei și tradiției, celebrează cultul *Singularității* în Artă.

--- *Spiritismul* e la modă. *D. Duliu Zamfirescu* a făcut în piesa sa recentă un unic punct de atracție din el. Știința lui e scumpă straniului scriitor scandinav *Swedenborg*. Insuși *Papa Piu al X-lea* îi este astăzi credincios, pe cât se pare. Medicul său a scos deunăzi un volum gros asupra spiritismului, volum editat de o casă de editură catolică, aprobat, se zice, de Curie și inspirat, se crede, de însuși marele pontific.

--- Marele poet social *Verhaeren* a ținut la Berlin o serie de conferințe și a fost mult sărbătorit. *Max Reinhardt*, iscusitul regizor de la *Deutsches Theater*, i-a propus reprezentarea, cu toate mijloacele artistice de care e el capabil, a frumoasei sale piese „*Les Aubes*“.—Deja un artist francez întreprinde acum un turneu prin Germania cu o altă piesă a lui *Verhaeren*: „*Le Cloître*“.—Cum vedem, arta lui *Verhaeren*—unul din cei mai reprezentativi poeți ai mișcării simboliste din Franța—își câștigă și ea tot mai mult, alături de cea a altor personalități, gloria universală.

--- Luna viitoare se va sărbători centenarul lui *Alexandru Herzen*, scriitor și luptător politic al Rușilor, și patronul autentic al poporanishilor noștri de la Iași. El a fost colaboratorul lui *Rondhon* și prietenul lui *Mazzini* și al lui *Garibaldi*, al lui *Worcel* și al lui *Mickiewicz*, al lui *Karl Wogt* și a altor cugetători sociali ai timpului.

--- *Salonul independenților*, care s'a deschis zilele acestea la Paris, provoacă aceeași mare senzație printre pictori și public. Cubiștii francezi și Futuriștii italieni sunt reprezentați în mod suficient pentru a fi nu numai criticați dar și injurați.

--- *Hubert Lagardelle*, cunoscutul publicist, francez va ține două conferințe la Ateneu, în zilele de 20 și 22 Martie, în beneficiul Universității populare.

--- *Societatea pentru Psihologie experimentală* va ține un congres la Berlin între 16 și 19 April. st. n. de asemenea va fi o expoziție de aparate.

--- Rezultatul concertelor lui *Enescu*, în țară, a fost strălucit. Cele nouă concerte—trei la București și câte unul la Craiova, Ploiești, Galați, Brăila, Iași și Botoșani,—au adus suma de 20.880 lei. Din alte donațiuni s'au mai adunat 2.700 lei. S'a format astfel un capital de aproape 25 mii lei, care a fost depuse la Casa Școalelor. Dobânda acestui capital, mărită cu o subvenție anuală de 1.000 lei din partea ministerului instrucției va constitui, în fiecare an, un premiu pentru cea mai bună compozițiune românească din cursul anului.—Fapta marului nostru virtuos și compozitor vorbește dela sine.

--- Al 4-lea *Congres internațional pentru învățământul artistic*, desemn și artă în general, se va ține la Dresda între 12-18 August st. n., cu o expoziție de desene.

--- *Berlinezii* își vor clădi o nouă Operă. Arhitectul ales e *Hans Grube*, care e proclamat depe acum de emul al lui *Garnier*, ilustrul edificator al mării Opere din Paris.

